

РЕПЕРТУАРНІ ТРАДИЦІЇ ТА ТВОРЧІ ЕКСПЕРИМЕНТИ ОПЕРНОЇ СТУДІЇ ОДЕСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МУЗИЧНОЇ АКАДЕМІЇ ІМЕНІ А. В. НЕЖДАНОВОЇ

Філіппов Олександр Олексійович,

аспірант кафедри хорового диригування
Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової
ORCID: 0009-0004-3989-730X

У статті здійснено комплексне дослідження репертуарної практики оперної студії Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової у вимірі сучасних освітньо-мистецьких процесів. Виявлено, що репертуарна політика цього підрозділу є своєрідним індикатором розвитку та продовження сталих традицій, адже саме через постановочну діяльність оперної студії відбувається не лише професійна підготовка майбутніх співаків, а й формування локальної культурної ідентичності. Мета статті полягає у аналізі та висвітленні репертуарного вибору, репертуарних традицій та творчих експериментів, розбір актуального музичного матеріалу для підготовки студентів, окреслення художніх акцентів та визначення освітньо-творчої функції студійних постановок. У ході аналізу з'ясовано, що репертуарна палітра оперної студії охоплює як класичні твори світового оперного канону, так і зразки української музичної спадщини, що дозволяє поєднувати традиційні цінності з новими інтерпретаційними стратегіями. Поряд із усталеними постановками простежується тенденція до включення сучасних композиторських текстів та адаптованих версій, зорієнтованих на навчально-виконавські завдання, адже репертуар студії ніколи не обмежувався лише канонічними зразками: у ньому з'являлися камерні опуси, дитячі спектаклі, моноопери та твори сучасних українських композиторів, що надавало діяльності студії експериментального виміру. Особливу увагу приділено аналізу того, які саме твори складають основу сьогоденного репертуару, на який матеріал спираються режисери й викладачі, а також перспективи що плануються найближчим часом. Показано, що сучасна репертуарна палітра оперної студії ОНМА імені А. В. Нежданової відзначається поліфонічністю підходів: вона відображає спадкоємність академічної традиції; демонструє діалог із культурним простором України та європейськими тенденціями; виявляє жанрове і стильове розмаїття, де класичні опери поєднуються з камерними формами, концертними постановками та експериментальними режисерськими рішеннями; актуалізується розвиток індивідуальної виконавської майстерності студентів, формування їх сценічної культури та артистичної виразності. У статті зроблено висновок, що репертуарна палітра оперної студії не є сталою, а функціонує як динамічна система, у якій класичні твори забезпечують неперервність традиції, тоді як експериментальні постановки відкривають нові перспективи та сприяють інтеграції у сучасний європейський мистецький простір. У цьому поєднанні традиційного й новаторського виявляється специфіка оперної студії ОНМА імені А. В. Нежданової як важливого чинника розвитку національної музично-театральної культури.

Ключові слова: оперна студія Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової, репертуар, репертуарна традиція, творчі експерименти, оперне мистецтво, виконавська практика, навчальні постановки.

Filippov Oleksandr. Repertoire traditions and creative experiments of the opera studio at the A. V. Nezhdanova Odesa National Academy of Music

The article presents a comprehensive study of the repertoire practices of the Opera Studio at the A. V. Nezhdanova Odesa National Academy of Music within the context of contemporary educational and artistic processes. It has been revealed that the repertoire policy of this subdivision functions as a specific indicator of development and continuity of established traditions, since it is through the studio's staging activities that not only the professional training of future singers takes place, but also the formation of local cultural identity. The purpose of the article is to analyze and highlight the repertoire selection, repertoire traditions, and creative experiments, to examine the relevance of musical material used in the training of students, to outline the artistic emphases, and to determine the educational and creative function of the studio productions. The analysis has shown that the repertoire palette of the Opera Studio encompasses both classical works of the global operatic canon and examples of Ukrainian musical heritage, thus allowing for a synthesis of traditional values with new interpretative strategies. Alongside established productions, there is a clear tendency toward the inclusion of contemporary compositions and adapted versions oriented towards educational and performance objectives. The studio's repertoire has never been limited to canonical works alone: it has included chamber pieces, children's productions, monodramas, and works by contemporary Ukrainian composers, which have endowed the activity of the studio with an experimental dimension. Particular attention is paid to identifying which works form the basis of today's repertoire, what material directors and pedagogues rely upon, and which perspectives are planned for the near future. It is demonstrated that the current repertoire palette of the Opera Studio at the opera studio at the A. V. Nezhdanova Odesa National Academy of Music characteristic by polyphonic approaches: it reflects the continuity of the academic tradition; demonstrates dialogue with the cultural space of Ukraine and with European tendencies; embodies genre and stylistic diversity, where classical operas coexist with chamber forms, concert stagings, and experimental directorial concepts; and foregrounds the development of students' individual performing mastery, their stage culture, and artistic expressiveness. The article concludes that the repertoire palette of the Opera Studio is not static, but rather functions as a dynamic system, in which classical works ensure the continuity of tradition, while experimental productions open up new perspectives and promote integration into the contemporary European artistic space. In this synthesis of tradition and innovation lies the specificity of the Opera Studio at the A. V. Nezhdanova Odesa National Academy of Music as an important factor in the development of national musical and theatrical culture.

Key words: Opera Studio at the A. V. Nezhdanova Odesa National Academy of Music, repertoire, repertoire tradition, creative experiments, opera art, performance practice, educational productions.

Вступ. Від часу заснування оперна студія ОНМА імені А. В. Нежданової утвердилася як мистецько-педагогічний осередок, що поєднує освітні та творчі завдання, забезпечуючи студентам можливість безпосереднього занурення у специфіку оперного жанру. Саме тут формується сценічний досвід, відбувається вироблення акторської пластики та набуваються навички цілісного усвідомлення музично-театрального образу.

Репертуарна палітра студії постає своєрідним відзеркаленням етапів розвитку академічної вокальної освіти в Одесі: добір творів завжди ґрунтувався на поєднанні педагогічної доцільності, художньої цінності та актуальності сценічних пошуків. За десятиліття діяльності на студійній сцені були втілені як шедеври європейської та української класики, так і сучасні опуси, що розширювали жанрово-стильові горизонти й стимулювали творчу еволюцію студентського та викладацького колективу. Важливим принципом у формуванні репертуару стало поєднання традиційної класичної спадщини з модерновими художніми практиками, що дало змогу підтримувати баланс між збереженням культурно-канонічними принципами та відкритістю до новаторських тенденцій.

Як зазначається у наших попередніх дослідженнях «Сьогоднішній етап діяльності оперної студії ОНМА імені А. В. Нежданової вирізняється поєднанням двох векторів: збереженням і розвитком традиційного репертуару, що вже устаткувався у її практиці та регулярно відтворюється на сцені, а також активними пошуками нових художніх орієнтирів. Ці пошуки пов'язані з новими світовими тенденціями європейського культурного досвіду, налагодженням співпраці із сучасними композиторами та модернізацією репертуарної політики» [10]. У такій перспективі дослідження репертуарної палітри студії дає змогу простежити її динаміку та традиції, окреслити провідні тенденції розвитку та визначити значення у формуванні сучасного професійного середовища української оперної освіти.

Матеріали і методи. Діяльність оперної студії ОНМА імені А. В. Нежданової неодноразово ставала предметом уваги науковців. Зокрема, у працях Л. Довгань простежується репертуарна практика попередніх десятиліть, висвітлюється внесок провідних режисерів, диригентів і співаків, а також окреслюються особливості освітнього процесу в межах студії [3]. Важливим є й дослідження М. Телішевського, у якому оперна студія розглядається як невід'ємна складова професійного становлення вокалістів, зокрема й оперна студія ОНМА імені А. В. Нежданової [8]. У працях Р. Розенберг, студія аналізується у контексті ширшого музично-культурного простору Одеси. Цінними для розуміння історії та традицій цього підрозділу є також роботи О. Самойленко, Р. Розенберг та О. Сокола, що окреслюють ключові віхи становлення і розвитку оперної студії [5].

Зокрема, проблематиці саме вивченню репертуарної палітри в оперній студії (Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського) присвячені праці В. Рожка, П. Походзя та А. Бондаренко [1].

Методологічну основу статті складає комплекс взаємодоповнюючих підходів: історико-хронологічний метод (для простеження етапів становлення та розвитку репертуарної палітри студії); порівняльно-аналітичний метод (для зіставлення класичних і сучасних оперних творів, представлених у її діяльності); мистецтвознавчий аналіз (для виявлення художньо-стильових акцентів у репертуарній практиці); системний підхід (для осмислення студії як цілісного освітньо-творчого феномену в структурі академічної підготовки вокалістів); метод інтерв'ювання (для збирання емпіричного матеріалу щодо функціонування оперної студії, зокрема для виявлення особливостей освітньо-творчого процесу, визначення специфіки репертуарної політики та фіксації індивідуальних свідчень учасників мистецького процесу: режисерів, диригентів, викладачів, співаків).

Мета статті полягає у висвітленні репертуарної палітри оперної студії ОНМА імені А. В. Нежданової на сучасному етапі її функціонування, аналізі усталених традицій та нових художніх акцентів (експериментів), а також у визначенні ролі студії у формуванні професійного середовища та розвитку української оперної освіти.

Результати дослідження. Як слушно зауважує М. Телішевський: «Кожна з оперних студій при українських музичних академіях та консерваторіях формується на основі власних історичних передумов, виробляє неповторний комплекс традицій, що визначається стратегічними пріоритетами діяльності, специфікою репертуарної політики, вокально-технічними та режисерськими орієнтирами. Така багатопланова структура зумовлює необхідність ґрунтовного наукового осмислення їхнього мистецького шляху в контексті процесів полікультурної взаємодії» [8]. Аналіз матеріалів дослідження свідчить, що сучасний етап функціонування оперної студії ОНМА імені А. В. Нежданової визначається поєднанням усталених роками традицій та, на сучасному етапі, впровадженням нових мистецьких практик. Завдяки нашим попереднім науковим дослідженням, ми можемо зазначити що «Репертуарна політика студії базується на двох взаємопов'язаних засадах: збереженні канонічних зразків, які багаторазово виконувалися протягом попередніх десятиліть і сформували своєрідний «навчальний стандарт»; та впровадження нових художніх акцентів, що відкривають можливості для творчого експерименту й використання сучасних практик» [10].

Методичні засади організації навчального процесу в оперній студії ґрунтуються на принципі поетапного оволодіння студентами специфікою вокально-сценічної дії. Як наголошує режисер Г. Жадущкіна «На початкових курсах доцільно розпочинати підготовку з комедійного репертуару, оскільки саме його опанування створює необхідні передумови для подальшого засвоєння драматичного матеріалу. Комедійна гра формує у студентів відчуття темпоритму, свободу пластичного вираження, вміння органічно взаємодіяти з партнерами» [9]. У зв'язку з цим, репертуар молодших курсів оперної студії складається переважно з уривків та окремих сцен

комедійних опер та оперет, а також із дитячих опер, що мають виразний дидактичний потенціал. До навчальної практики активно залучаються такі твори, як «Весілля Фігаро», «Так чинять усі», «Директор театру» та «Дон Жуан» В. Моцарта, «Наталка-Полтавка» М. Лисенка, «Ключ на мостовій» і «Званий вечір з італійцями» Ж. Оффенбаха, «Івасик-Телесик» М. Волинського [3]. Показовим у цьому контексті є домінування творів В. Моцарта, які в освітньому процесі виконують функцію своєрідної «школи стилю». Їхня цінність полягає в поєднанні доступності та художньої досконалості, що дозволяє студентам легко засвоювати музично-сценічні форми, розвиваючи навички, необхідні для роботи зі складнішим репертуаром.

Варто зазначити, що діяльність оперної студії ОНМА імені А. В. Нежданової перебуває у тісному взаємозв'язку з репертуарною політикою Одеського національного академічного театру опери та балету. Такий «паралелізм» є цілком закономірним: опанування студентами партій і сцен із тих опер, які входять до репертуару провідного оперного театру країни, забезпечує поступову професійну адаптацію та підготовку до майбутньої виконавської діяльності. Зокрема, «станом на 2022 рік репертуар театру налічував 16 оперних творів різних композиторів, серед яких українське оперне мистецтво було представлене постановками «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Катерина» М. Аркаса» [6, с. 30]. На сучасному етапі (станом на вересень 2025 року), відповідно до даних офіційного сайту театру, репертуар Одеської національної опери охоплює 26 оперних постановок [7]. У практичній роботі оперної студії особливо активно використовуються твори, які мають сталу сценічну традицію та водночас дозволяють реалізувати педагогічні завдання підготовки молодих співаків. До цього кола входять: «Дон Паскуале» та «Любовний напій» Г. Доницетті, «Кармен» Ж. Бізе, «Мадам Баттерфляй» Дж. Пуччіні, «Ріголетто» та «Трубадур» Дж. Верді, а також національна класика – «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського та «Наталка Полтавка» М. Лисенка [11].

Постановки оперної студії ОНМА імені А. В. Нежданової, поєднуючи академічну традицію з освітньою доцільністю, функціонують як моделі формування виконавсько-оперної майстерності студентів. Їх сценічна апробація в умовах навчальної студії виступає проміжною ланкою між аудиторними формами підготовки та професійним оперним простором, забезпечуючи поступове входження майбутніх співаків у широкий мистецький контекст. Репертуарна палітра студії, що включає як камерні сцени й ансамблі, так і масштабні вокально-оркестрові полотна, створює умови для системного опанування студентами вокально-технічних навичок, сценічної культури та ансамблевої взаємодії. У цьому аспекті традиційний репертуар виконує роль не лише дидактичного інструмента, але й маркера мистецької ідентичності Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової, відображаючи спадкоємність педагогічної та виконавської школи.

Водночас, аналіз репертуарних практик, здійснений Л. Довгань, дає змогу окреслити коло опер, що найчастіше залучалися до роботи в студії протягом багатьох десятиліть. Серед них особливе місце посідають твори П. Чайковського «Євгеній Онегін» та «Іоланта». Примітно, що «Іоланта» є однією з небагатьох опер, що була поставлена в студії у повному обсязі у 60-х рр. XX ст., тоді як інші її версії переважно обмежувалися уривками та окремими сценами. Подібну тенденцію репрезентує також «Царева наречена» М. Римського-Корсакова, що була реалізована як повна постановка у Міському оперному театрі в 20-х рр. XX ст. (постановки російських опер були повністю вилучені з репертуару студії з 2022 р.). У навчальний процес органічно інтегровані національні класичні зразки, передусім «Наталка-Полтавка» М. Лисенка, яка посідає вагоме місце у формуванні українського репертуарного напрямку [3]. Її включення до навчального репертуару є особливо символічним, оскільки саме в Одесі відбулася перша постановка цієї опери. Інформацію стосовно цього, ми знаходимо в роботах А. Кулієвої «Історично, прем'єра «Наталки-Полтавки» на музику М. Лисенка була здійснена під керівництвом М. Садовського 12 листопада 1889 року в Російському театрі (нині – Одеський академічний український музично-драматичний театр імені В. Василька)» [4]. Серед італійської класики, як також зазначає Л. Довгань, найчастіше в одеській оперній студії ставилися сцени та уривки з опер «Ріголетто» та «Травіата» Дж. Верді, «Весілля Фігаро» В. Моцарта, «Таємний шлюб» Д. Чімарози, «Любовний напій» Г. Доницетті, «Севільський цирюльник» Дж. Россіні. Важливим компонентом сучасної студійної практики є також твори Дж. Пуччіні, зокрема опера «Богема», яка завдяки своїй лірично-драматичній структурі та психологічній наповненості стає своєрідною «школою майстерності» для студентів старших курсів [3].

Аналізуючи наші минулі дослідження, можна зазначити, що з 1980-х – до сьогодні, діяльність оперної студії ОНМА імені А. В. Нежданової позначилася активним зверненням до авангардного репертуару, що поєднував навчально-виховні завдання з пошуками нових художніх та експериментальних форм. Постановка сцен з опери «Розумниця» К. Орфа (1984 р., 1996 р.) стала важливою віхою у розвитку студії: твір, насичений елементами неопримітивізму, вимагав від виконавців особливої уваги до ритмічної організації. Не менш значущою подією стала повна постановка опери «Телефону» Д. Менотті в Одеському українському театрі імені В. Василька (2001 р.), яка демонструвала спробу осучаснити традиційну комічну оперу через залучення актуальних тем і новітніх режисерських прийомів [10].

Важливою складовою творчого розвитку одеської оперної студії, також стала співпраця з сучасними українськими композиторами. На її сцені відбулися прем'єрні постановки низки новітніх творів, серед яких «Кінець казки» О. Красотова (1966 р.), «Снігова королева» В. Власова (2002 р.) та інші [3]. У практиці студії, показовим є звернення й до камерних жанрів: зокрема, у 2004 році в Будинку актора було поставлено моноперу

одеського композитора італійського походження В. Спадавеккіо «Лист незнайомки». Цей факт підкреслює, що студія не обмежувалася класичними багатосценовими творами, а активно освоювала й сучасні камерні форми, відкриваючи для студентів нові виконавські й художні перспективи [2].

З початку 2020-х років діяльність студії отримала новий імпульс завдяки залученню австрійського диригента М. Джанетті, чий досвід роботи на європейських сценах дав змогу переорієнтувати репертуарну політику на сучасні експериментальні твори. Серед його проєктів були «Мавра» І. Стравинського (2021 р.), що поєднувала неокласичну стилістику з іронічною драматургією, та «Украдене щастя» Ю. Мейтуса (2022 р.), у якому українська літературна класика отримала сучасне музично-сценічне трактування. У співпраці з режисеркою Г. Жадушкіною було розроблено низку інноваційних постановочних концепцій: «Вільний стрілець» К. Вебера (2022 р.), «Казки Гофмана» Ж. Оффенбаха (2022 р.), «Лючія ді Ламмермур» Г. Доницетті (2022 р.) та інші [9].

У сучасному мистецькому контексті репертуарна політика оперної студії демонструє тенденцію до розширення масштабних постановочних проєктів. Так, у 2025–2026 рр. заплановано здійснення повномасштабних постановок опер «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського та «Любовний напій» Г. Доницетті. Така ініціатива відображає прагнення студії не лише зберегти освітньо-тренувальний характер, але й розширити масштаби та можливості для комплексного опанування студентами сценічної та вокально-виконавської майстерності і вийти на новий рівень.

Висновки. Аналіз репертуарних практик оперної студії ОНМА імені А. В. Нежданової дає підстави стверджувати, що її діяльність постає багатовимірним

феноменом, у якому поєднуються традиція та новаторство. Репертуарна палітра студії відображає закономірну еволюцію: від усталених зразків світової та української класики, що формують «навчальний стандарт» підготовки співаків, до сучасних експериментальних постановок, які відкривають нові можливості для творчого зростання. Показово, що на різних етапах розвитку студії домінували твори В. Моцарта, Дж. Верді, П. Чайковського, М. Лисенка, які завдяки своїй художній і педагогічній доцільності створювали оптимальні умови для формування виконавської школи. Водночас, залучення творів сучасних композиторів звернення до малих форм та стилів, зокрема монопері та дитячої опери, засвідчує відкритість студії до нових мистецьких орієнтирів і прагнення гнучко реагувати на виклики часу. Важливою є й тенденція до реалізації повномасштабних постановок, що відбуваються відносно рідко, але щоразу стають знаковими подіями у творчому житті академії. Заплановані у 2025–2026 рр. постановки опер «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського та «Любовний напій» Г. Доницетті можна розглядати як свідчення нового етапу в історії студії, що прагне розширити масштаби своєї діяльності та наблизити навчально-педагогічний процес до реалій професійного оперного театру.

Таким чином, репертуарна стратегія оперної студії ОНМА імені А. В. Нежданової, спираючись на принципи спадкоємності та відкритості до нових художніх пошуків, постає важливим чинником збереження традицій академічної оперної освіти й водночас оновлення її форм. Це дозволяє студії не лише виконувати навчально-практичну функцію у підготовці молодих співаків, а й адаптуватись у ширший простір сучасної української та європейської музично-театральної культури.

Література:

1. Бондаренко А. Репертуар оперної студії при Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського в 2016–2019 роках: основні тенденції. *«Молодий вчений»*. № 12 (76). Київський національний університет культури і мистецтв. Київ, 2019 р. С. 210–213. URL: <https://surl.li/kuwsfw>
2. Грегуль А. Італієць із Одеси. *«Музика»*. Український інтернет-журнал. 2018. 1 с. URL: <https://surl.li/svsfhh> (дата звернення 14.09.2025).
3. Довгань Л. Навчання і виховання оперних співаків-акторів у Одеській державній музичній академії ім. А. В. Нежданової (історія кафедри оперної підготовки і оперної студії). Одеса : Одеська державна музична академія ім. А. В. Нежданової, 2008. 246 с.
4. Кулієва А. Я. «Наталка-полтавка» М. Лисенка та «Назар Стодоля» К. Данькевича в контексті вокальних традицій Одеси. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. № 1. Київ, 2018. С. 191–196. URL: <https://surl.li/zybjzy>
5. Оперна студія. Одеській державній музичній академії ім. А. В. Нежданової – 90. редкол.: О. І. Самойленко, О. М. Маркова, С. В. Мірошниченко, Р. М. Розенберг; гол. ред.: О. В. Сокол. Одеса, 2003. – С. 191–195.
6. Рева Т. С. Мистецькі практики оперних театрів України в умовах правового режиму воєнного стану (на прикладі Національної опери України, Одеської національної опери та Львівської національної опери). Київ, 2022. 105 с. URL: <https://surl.li/ovpezp>
7. Репертуар: опера. *Одеський національний академічний театр опери та балету*. URL: <https://surl.li/ktecdw> (дата звернення: 09.09.2025).
8. Телішевський М. Р. Оперна студія як складова виховання співака-професіонала. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. 2013. Вип. 19. Т. І. С. 264–269. URL: <https://surl.li/txwneq>
9. Філіппов О. О. Інтерв'ю з Жадушкіною Г. В. Рукопис. Одеса, 2025. 22 с.
10. Філіппов О. О. Репертуарна стратегія оперної студії одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової: від традицій до нових художніх практик. *«Чорноморські наукові студії»*. Міжнародний гуманітарний університет. Одеса, 2025. С. 402–406. URL: <https://surl.li/qznolp>

References:

1. Bondarenko, A. (2019). Repertuar opernoi studii pry Natsionalnii muzychnii akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho v 2016–2019 rokakh: osnovni tendentsii [The repertoire of the opera studio at the Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine in 2016–2019: Main tendencies]. *Molodyi vchenyi*, 12(76). Kyivskyi natsionalnyi universytet kultury i mystetstv. pp. 210–213 [in Ukrainian] URL: <https://surl.li/kuwsfw> [in Ukrainian]
2. Grehul, A. (2018). Italiets iz Odesy [An Italian from Odessa]. *Muzyka. Ukrainskyi internet-zhurnal*, 1. pp. 1 [in Ukrainian] URL: <https://surl.li/svsfhh>
3. Dovhan, L. (2008). Navchannia i vykhovannia opernykh spivakiv-aktoriv u Odeskii derzhavnii muzychnii akademii im. A. V. Nezhdanovoi (istoriia kafedry opernoi pidhotovky i opernoi studii) [Training and education of opera singers-actors at the Odessa State A. V. Nezhdanova Music Academy (History of the Department of Opera Training and Opera Studio)]. Odesa: Odeska derzhavna muzychna akademiia im. A. V. Nezhdanovoi. 246 p. [in Ukrainian]
4. Kulieva, A. (2018). “Natalka-Poltavka” M. Lysenka ta “Nazar Stodolia” K. Dankevycha v konteksti vokalnykh tradytsii Odesy [Mykola Lysenko’s “Natalka-Poltavka” and Kostiantyn Dankevych’s “Nazar Stodolia” in the context of Odessa vocal traditions]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*, 1, pp. 191–196 [in Ukrainian] URL: <https://surl.li/zybjzy>
5. Samoilenko, O. I., Markova, O. M., Miroshnychenko, S. V., & Rozenberh, R. M. (Eds.). (2003). *Operna studiia. Odeskii derzhavnii muzychnii akademii im. A. V. Nezhdanovoi – 90* [Opera Studio. 90 Years of the Odessa State A. V. Nezhdanova Music Academy] Odesa. pp. 191–195 [in Ukrainian]
6. Reva, T. S. (2022). Mystetski praktyky opernykh teatriv Ukrainy v umovakh pravovoho rezhymu voiennoho stanu (na prykladi Natsionalnoi opery Ukrainy, Odeskoi natsionalnoi opery ta Lvivskoi natsionalnoi opery) [Art practices of opera theatres of Ukraine under martial law (on the example of the National Opera of Ukraine, Odessa National Opera, and Lviv National Opera)]. Kyiv. 105 p. [in Ukrainian] URL: <https://surl.li/ovpezp>
7. Odeskyi natsionalnyi akademichnyi teatr opery ta baletu. (2025). Repertuar: opera [Repertoire: Opera]. [in Ukrainian] URL: <https://surl.li/ktecdw>
8. Telishevskyi, M. R. (2013). Operna studiia yak skladova vykhovannia spivaka-profesionala [The opera studio as a component in the education of the professional singer]. *Naukovi zapysky Rivnenskoho derzhavnogo humanitarnoho universytetu*, 19(1), pp. 264–269 [in Ukrainian] URL: <https://surl.li/txwneq>
9. Filippov, O. O. (2025). Interviu z Zhadushkinoiu H. V. [Interview with H. V. Zhadushkina]. Manuscript. Odesa. 22 p. [in Ukrainian]
10. Filippov, O. O. (2025). Repertuarna stratehiia opernoi studii Odeskoi natsionalnoi muzychnoi akademii imeni A. V. Nezhdanovoi: vid tradytsii do novykh khudozhnykh praktyk [The repertoire strategy of the Opera Studio at the Odessa National A. V. Nezhdanova Academy of Music: From traditions to new artistic practices]. *Chornomorski naukovi studii*, pp. 402–406. [in Ukrainian] URL: <https://surl.li/qznolp>
11. Khronika-zapys provedennia repetytsii, vystav ta kontsertiv opernoi studii ONMA imeni A. V. Nezhdanovoi za 2023–2025 rr. (2025). [Chronicle-record of rehearsals, performances, and concerts of the Opera Studio at the Odessa National A. V. Nezhdanova Academy of Music, 2023–2025]. Manuscript. 55 pp. [in Ukrainian]

Дата першого надходження рукопису до видання: 17.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025